

6. Милин Н. «Третий путь» Тони Блэра / Н. Милин // Международная жизнь. — 1999. — №7. — С.40-54.

7. Перегудов С.П. Тони Блэр / С.П. Перегудов // Вопросы истории. — 2000. — №1. — С.64-82.

8. Саква Р. Третий путь новых лейбористов: Премьер-министр Тони Блэр и реалии современной Великобритании / Р. Саква // Независимая газета. — 1998. — 18 июля. — С. 15.

9. The Third Way: New Politics for a New Century / Т. Blair. — P. 20.

Коваленко М.

(наук. кер. — ст. викл. Потапов О.М.)
*студента IV курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА ПЕРСПЕКТИВА РОЗБУДОВИ В УКРАЇНІ

Поняття «ювенальна юстиція» походить від латинського «juvenalis» юнацький та «justitia» правосуддя. Ювенальна юстиція включає в себе профілактику підліткової злочинності та соціально-психологічну реабілітацію неповнолітніх, які вчинили злочин (у тому числі засуджених, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі), так і неповнолітніх жертв злочинів [2]. Свого найбільшого розвитку ювенальна юстиція набула в ХІХ-ХХ століттях у найрозвинутіших країнах Європи та Америки. Звичайно, такий історичний досвід у розвитку ювенальної юстиції не був випадковим. Серйозним імпульсом, після якого чітко стало зрозумілим, що без спеціального правосуддя для неповнолітніх правопорушників боротьба з дитячою та підлітковою злочинністю приречена на невдачу, стало масштабне зростання злочинності в кінці ХІХ століття. Саме в цей час Європа та Америка були переповнені гуртами юних бродяг і правопорушників. Перший суд у справах неповнолітніх був створений в Австралії у 1890 р., потім — у Канаді в 1894 р., у США в 1899 р. [2;4, с.312].

Інститут ювенальної юстиції порушує одну із найважливіших проблем суспільства — проблему захисту прав та інтересів дітей шляхом створення особливого (спеціального) порядку судочинства стосовно неповнолітніх.

Існуюча в Україні системна роз'єднаність державних інститутів, що займаються проблемами неповнолітніх, не дозволяє досягти позитивних результатів у зниженні рівня злочинності серед неповнолітніх та у сфері захисту дитини від кримінального середовища. Подолання такого стану речей бачиться в об'єднанні зусиль різних державних органів та структур, а також громадських організацій в єдиному векторі цілісної системи

ювенальної юстиції. Шлях до такої юстиції, що включає ювенальні суди, спеціалізовану адвокатуру, самостійну систему слідчих апаратів, виховні заклади, соціальні органи та заклади освіти, які займаються вихованням важких підлітків, вимагає вже на сучасному етапі вирішення багатьох практичних та теоретичних питань. Основне з яких стосується створення судів у справах неповнолітніх, як центрального елементу ювенальної юстиції [1, с.123].

До цього часу доцільність утворення зазначених судів викликає гострі дискусії. Проте слід нагадати про міжнародні зобов'язання України, зокрема, її участь у Конвенції про права дитини [5, с.51]. Крім того створення в Україні судів у справах неповнолітніх передбачено Концепцією судово-правової реформи, схваленою постановою Верховної Ради України від 28 квітня 1992 року [1, с.123].

Проте, незважаючи на всі ці аспекти, в Україні як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні відчувається відсутність «доброї волі», а іноді і просто нерозуміння необхідності розвитку ювенальної юстиції. Соціалізація нового покоління не є пріоритетом сьогодення, ми не замислюємося про становлення нового покоління, а просто намагаємося реанімувати старі інститути та покладаємо всю надію і відповідальність на владу. Загальна думка пов'язує ефективність правосуддя з формуванням корпусу суддів, у яких будуть гроші та комфортабельні приміщення. У нас присутнє виправдання соціальних структур, в яких ми знаходимося, проте турбота про майбутнє покоління, як турбота про власну історію відсутня. В такій ситуації виникає гостра необхідність у побудові оптимальної стратегії, незважаючи на те, що її результати проявляться лише через багато років. Нам потрібно не просто розробляти принципи і концепції, наприклад, як це було зроблено у 2005 році (Концепція розвитку ювенальної юстиції), а реально впроваджувати дієві механізми вирішення проблеми [2].

Розмови про те, що у нас не вистачає матеріальних та кадрових ресурсів викликає подив. Адже, наприклад, утримання одного ув'язненого у виховних колоніях коштує державі набагато більше, ніж навчання підлітка в освітніх закладах. Франція ввела ювенальні суди у лютому 1945 року, коли ще йшла війна, але вони розуміли, що майбутнє країни — це молодь [4, с.514]. На жаль, ми до цього часу не усвідомлюємо цієї простої істини.

Суди у справах неповнолітніх вважаються класичним зразком спеціалізованих судів у сфері кримінальної юстиції. В країнах, в яких створені і діють суди у справах неповнолітніх, основною ознакою, що визначає персональну підсудність, є вік обвинуваченого. Справи за цією ознакою можна виділити в окрему категорію, за якою є правомірним застосування персональної підсудності. Саме необхідність виділення персональної підсудності у справах неповнолітніх обумовлена віковими особливостями суб'єкта, його розумовим і психічним розвитком [3, с.114-115]. Держава

має вжити заходів, щоб система кримінального судочинства не відштовхувала їх від судді, давала їм можливість бути відвертими. Водночас держава має турбуватись про те, щоб ця система забезпечувала можливість судді правильно зрозуміти психічний стан обвинуваченого підлітка під час вчинення злочину. Для досягнення вказаних цілей, необхідно ввести в загальну систему кримінального судочинства відповідні особливості та створити з неї, за їх допомогою, особливу систему кримінального судочинства, яка пристосована для здійснення правосуддя над підлітками. Слід також мати на увазі, що ювенальний суд розглядає дитину не як об'єкт репресії, а як суб'єкт реабілітації, що забезпечує вже на первинній стадії профілактику правопорушень [1, с.124].

При всій різноманітності ювенальних судів, що функціонують у різних країнах, їх можна віднести до двох основних моделей — англосаксонської та континентальної. Різниця у компетенції цих судів полягає у тому, що в перших — справи дорослих співучасників злочинів неповнолітніх розглядаються загальним судом, а в других — сувора заборона розгляду справ неповнолітніх в загальних судах фактично розширила рамки персональної відповідальності суду для неповнолітніх. Межі персональної підсудності суду у справах неповнолітніх розширює і відсутність у багатьох країнах нижнього вікового бар'єру кримінальної відповідальності і вказівки на вік, з якого можна застосовувати до неповнолітнього примусові заходи виховання і нагляду [3, с.69]. Наприклад, у Франції відсутня нижня межа віку, коли дитина може відповідати за свій проступок. Проте до дитини, що не досягла 10 років можуть застосовуватися тільки виховні заходи. Заходи реального покарання призначаються лише з 13 річного віку [4, с.171].

Окремим проблемним питанням залишається віднесення до підсудності ювенальних судів статусних злочинів. Статусний злочин — це не злочин у власному правовому розумінні. Він виникає і переслідується за законом не тому, що є не безпечним для суспільства, а тому, що скоєний специфічним суб'єктом — неповнолітнім. Йдеться про дрібні порушення закону і правил поведінки, які може скоїти саме підліток у зв'язку зі своїм статусом [3, с.70-71].

Отже, виходячи з усього вищесказаного, специфіка такого особливого суб'єкта правового захисту і судового переслідування як неповнолітній вимагає створення в Україні специфічної системи правосуддя, яка реалізується шляхом формування автономної підсистеми спеціалізованих ювенальних судів або судів у справах неповнолітніх. Повноваження цих судів визначатимуться правилами персональної підсудності, відповідно до яких ювенальні суди розглядатимуть справи про злочини вчинені особами певного віку.

Література:

1. Оверчук С. Розбудова ювенальної юстиції в Україні — потреба часу / С. Оверчук // Юридичний журнал. — 2005. — №4. — С.123-125.

2. Міфи про ювенальну юстицію: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2126/>

3. Мельникова Э.Б. Ювенальная юстиция: проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминологии / Э.Б. Мельникова. — М.: Дело, 2001. — 272 с.

4. Правовые системы стран мира: Энциклопедический справочник. — М.: НОРМА, 2001. — 833 с.

5. Європейські правила щодо неповнолітніх правопорушників, які підлягають застосуванню санкцій чи заходів // Відновне правосуддя в Україні. — 2009. — №3-4. — С.48-62.

Тимошенко Ю.

(наук. кер. — ст. викл. Потапов О.М.)

*студентка V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

ІДЕЯ “ПОЛІТИЧНОЇ СВОБОДИ” У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ М. ДРАГОМАНОВА

Михайло Драгоманов (1841-1895 рр.) історик, філософ, економіст, фольклорист та громадський діяч. Драгоманов посідає цілком самобутнє, визначальне місце у розвитку українських демократичних традицій політичної думки. Він пропонував і відстоював план формування української політичної нації, який розробляв на засадах громадянського суспільства, на основі широкого розвитку місцевого та регіонального самоврядування, на принципах всебічного забезпечення прав людини і громадянина.

Наріжним каменем політико-правової концепції Драгоманова була ідея політичної свободи. Змінювались його погляди на роль і призначення державності, суттєво трансформувалися уявлення про політичні пріоритети українського і всеросійського руху у боротьбі з існуючим політичним режимом. Але незмінною залишалась особиста відданість Драгоманова ідеалам політичної свободи, визнання цінності прав людини і громадянина, його намагання примирити ідеали національної свободи і гуманізму в рамках громадянського суспільства [1, с.99].

Проте Драгоманов не абсолютизував значення політичної свободи. Для нього вона була не ідеальним станом політичного суспільства, а найважливішою запорукою розвитку людини, нації та держави на демократичних і гуманних засадах. “Політична свобода сама по собі не може бути метою, а є тільки умовою для забезпечення життя і розвитку населення за посередництвом низки заходів соціально-економічного і культурного характеру, котрі не можуть бути прийняті самоврядним населенням на свою користь”, — відзначав він [3, с.85].